

## Сутність обов'язків у складі спадщини

**Кухарев О. Є.**

*доктор юридичних наук, доцент,  
професор кафедри цивільного права та процесу  
Харківський національний університет внутрішніх справ  
пр. Льва Ландау, 27, Харків, Україна  
[orcid.org/0000-0003-2086-9179](https://orcid.org/0000-0003-2086-9179)  
[kukharyev@gmail.com](mailto:kukharyev@gmail.com)*

**Ключові слова:**

*спадкування, спадщина,  
спадкодавець, спадкоємець,  
обов'язки спадкодавця.*

Стаття присвячена виявленню сутності обов'язків у складі спадщини. Доведено, що обов'язки не є обтяженням спадщини, а становлять її невіддільну частину. У межах предмета дослідження категорії «обов'язок» і «борг» розглядаються як синоніми, тотожні за змістом, оскільки наявність боргу пов'язує із невиконанням покладеного на боржника обов'язку.

Сформульовано й схарактеризовано визначальні ознаки обов'язків у складі спадщини: 1) обов'язки спадкодавця виконуються спадкоємцями лише в межах вартості успадкованої частки; 2) до складу спадщини входять лише обов'язки, які виникли в спадкодавця за життя та не припинилися внаслідок його смерті; 3) розмір боргів спадкодавця визначається на час відкриття спадщини незалежно від моменту її прийняття спадкоємцями, оформлення та державної реєстрації; 4) обов'язки є додатковим елементом складу спадщини, оскільки переходять до спадкоємця лише разом із правами, належними спадкодавцеві; 5) борги спадкодавця в складі спадщини мають особливий правовий режим, імперативно встановлений законом; 6) спеціальний порядок виконання обов'язків спадкодавця.

Обґрунтовано, що до відносин, пов'язаних із виконанням заповідального відказу, не застосовується порядок задоволення спадкоємцями вимог кредиторів спадкодавця.

Національним законодавством не визначена черговість задоволення претензій кредиторів, як це закріплено, наприклад, стосовно ліквідації юридичної особи. Це суттєво ускладнює погашення боргів у тих випадках, коли в спадкодавця виявляється не один, а кілька кредиторів, і вони опиняються в стані конкуренції між собою через недостатність спадкового майна. Водночас обов'язок задовольнити вимоги кредиторів спадкодавця встановлюється законом як більш значущий у порівнянні з обов'язком щодо виконання заповідального відказу.

## Essence of obligations within the assets

**Kukhariev O. Ye.**

*Doctor in Law, Associate Professor,  
Professor at the Civil Law and Procedure Department  
Kharkiv National University of Internal Affairs  
L. Landau avenue, 27, Kharkiv, Ukraine  
orcid.org/0000-0003-2086-9179  
kukharyev@gmail.com*

**Key words:**

*succession, assets, ancestor,  
lawful heir, duties of an ancestor.*

The article is focused on revealing the essence of obligations within the assets. It has been proved that obligations are not burdening on the estate, but are its integral part. The categories of “obligation” and “debt” are studied within the subject matter of the research as synonymous, identical in content, since the presence of debt is associated with non-performance of the obligation imposed on the debtor.

The author has formulated and characterized the defining features of obligations within the assets: 1) the ancestor’s obligations are performed by the lawful heirs only within the value of the inherited share; 2) the estate includes only those obligations that arose during the life-time of the ancestor and were not discharged as a result of the death; 3) the amount of debts of the ancestor is defined at the time of commencement of succession regardless of the moment of its acceptance by the lawful heirs, execution and state registration; 4) obligations are an additional element of the succession, since they pass to the lawful heir only together with the rights belonged to the ancestor; 5) the debts of the ancestor within the assets have a special legal regime imperatively established by law; 6) a special procedure for performing obligations of the ancestor.

It has been substantiated that the procedure related to the satisfaction of the claims of ancestor’s creditors by the lawful heirs is not applied to the relations related to the execution of the testamentary renunciation.

National law does not specify the priority of satisfying the creditors’ claims, as it is enshrined, for example, with regard to the liquidation of a legal entity. This significantly complicates the repayment of debts in those cases where the ancestor has several creditors and they are in the status of competition with each other due to the lack of inherited property. At the same time, the obligation to satisfy the claims of the ancestor’s creditors is established by law as more significant than the obligation to execute the testamentary renunciation.

**Вступ.** У сучасних умовах суттєво зросло теоретичне й практичне значення дослідження сутності обов’язків у складі спадщини (так званий спадковий пасив) у зв’язку зі збільшенням обсягу зобов’язань у сфері майнових відносин, у тому числі в підприємницькій діяльності. Крім того, слід зважати на істотні зміни самої спадщини, до складу якої можуть входити частки в статутному (складеному) капіталі господарських товариств, майнові права інтелектуальної власності, підприємства й фермерські господарства як єдині майнові комплекси. Саме тому, виходячи зі специфіки окреслених об’єктів, неминуче постає питання про юридичну долю боргів спадкодавця.

Спадкування обов’язків має яскраво виражені особливості, зумовлені істотним впливом зобов’язальних правовідносин на процес спадкового наступництва.

Питання, пов’язані зі спадкуванням обов’язків, традиційно перебували в полі зору науковців радянської доби (В.І. Серебровський, Б.С. Антимонов, К.О. Граве, Б.Б. Черепакін, О.С. Іоффе, В.К. Дроніков, П.С. Нікітюк), а також сучасних українських цивілістів (Ю.О. Заїка, І.В. Спасибо-Фатеєва, З.В. Ромовська, С.Я. Фурса, С.О. Погрібний, В.В. Надьон, О.П. Печений, Є.О. Рябоконт, Є.І. Фурса, А.О. Гелич, В.В. Васильченко й інші) й вирізнялися високим рівнем опрацювання.

Водночас зазначені автори розв'язували переважно проблеми обчислення строків пред'явлення вимог кредиторів, визначення належного способу захисту їх прав, встановлення розміру боргових зобов'язань у складі спадщини. У зв'язку із цим недослідженою залишається правова природа обов'язків, що належали спадкодавцеві за життя та не припинилися внаслідок його смерті. Розв'язання цього питання суттєво впливає на правильне визначення як складу спадщини, так і механізму захисту прав кредиторів померлого боржника.

**Метою статті** є з'ясування сутності обов'язків у складі спадщини.

**Виклад основного матеріалу дослідження.**

Спадщина є базовою категорією спадкового права. До її складу входять як права, так і обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини й не припинилися внаслідок його смерті. Такий підхід значною мірою оптимізує процедуру спадкування та сприяє ефективності цивільного обороту, який потребує стабільності й безперервності не лише речових, а й зобов'язальних відносин, що досягається шляхом заміни боржника на його правонаступника. Включення до складу спадщини обов'язків спадкодавця пояснюється універсальним характером спадкового наступництва, а також загальними умовами виконання зобов'язання, за змістом яких зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору й вимог цивільного кодексу (далі – ЦК), інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов і вимог – відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно ставляться (ст. 526 ЦК).

Традиційно в юридичній літературі стосовно пасиву спадщини вживаються такі терміни, як «обов'язок», «борг» і «відповідальність спадкоємців за боргами спадкодавця». На нашу думку, в контексті предмета дослідження «обов'язок» і «борг» слід розглядати як синоніми, тотожні за змістом, оскільки наявність боргу пов'язують із невиконанням покладеного на боржника обов'язку. Водночас формулювання «відповідальність спадкоємців за боргами спадкодавця» видається методологічно неправильним. Перехід до спадкоємця обов'язку спадкодавця немає підстав вважати формою цивільноправової відповідальності. Підставою відповідальності в цивільному праві є порушення суб'єктивних цивільних прав інших учасників правовідносин. Притягнення особи до відповідальності за загальним правилом здійснюється за наявності таких умов: протиправний характер діяння суб'єкта, наявність шкоди в іншій особі, причинний зв'язок між діянням і шкодою, вина правопорушника. Незважаючи на ту обставину, що спадкоємець зобов'язаний відшкодувати майнову шкоду, завдану спадкодав-

цем, або сплатити неустойку, яка була присуджена судом кредиторів зі спадкодавця, поведінка спадкоємця не може бути кваліфікована як правопорушення [1, с. 369]. У цьому криється причина неможливості застосування до відносин, пов'язаних із виконанням спадкоємцями обов'язку спадкодавця, цілої низки положень цивільного законодавства, що стосуються цивільноправової відповідальності та її наслідків, – відшкодування збитків та інших способів відшкодування майнової шкоди (ст. 22 ЦК), відшкодування моральної шкоди (ст. 23 ЦК), збитків і неустойки (ст. 624 ЦК), відповідальності за порушення грошового зобов'язання (ст. 625 ЦК). Борги спадкодавця не є збитками в розумінні ст. 22 ЦК, а тому зі спадкоємців не може бути стягнута упущена вигода, що виникла в кредитора через невиконання обов'язку спадкодавця.

У правовій доктрині переважає позиція, що обов'язки спадкодавця, які не припинилися внаслідок його смерті, є невіддільною частиною спадщини. Але із цього приводу висловлюються і протилежні думки. Зокрема, В.І. Серебровський свого часу стверджував, що в порядку спадкування переходять лише майнові права, а борги є лише обтяженням спадщини, а не її складовою частиною. Причина цього, на думку дослідника, полягає в обмеженні розміру боргів спадкодавця вартістю успадкованої частки. Крім того, відповідальність спадкоємця за боргами спадкодавця зумовлена не сутністю універсального правонаступництва, а встановлена спеціальним законом [2, с. 60, 61, 218]. Водночас подібна позиція висловлювалася й раніше. Так, Л. Кассо у своїй праці, опублікованій у 1895 р., наголошував, що борги спадкодавця обтяжують спадщину, проте не є її складовою частиною, хоча й існує очевидний зв'язок між успадкованим майном і боргами померлого [3, с. 13].

Незважаючи на гостру критику [4, с. 80, 81; 5, с. 401, 402; 6, с. 285, 286], таке розуміння сутності обов'язків спадкодавця має своїх прихильників серед науковців [7, с. 15], хоча й аргументи наводяться інші. Приміром, М.Д. Єгоров, визначаючи спадщину як майнові й деякі немайнові блага, наголошував, що цінністю наділені саме певні матеріальні об'єкти, а не майнові права й обов'язки. Майно спадкодавця переходить до спадкоємця в тому стані, в якому воно перебувало до часу відкриття спадщини. Нарешті, заповідач заповідає не суб'єктивні права й обов'язки, а конкретне майно [8, с. 167].

Не викликає сумніву, що обов'язки спадкодавця включаються до складу спадщини через їх органічний зв'язок із його правами, що повною мірою узгоджується з положеннями чинного законодавства. Зокрема, поняттям складу спадщини

як сукупності прав та обов'язків, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини й не припинилися внаслідок його смерті (ст. 1218 ЦК), а також закріпленому в ст. 1282 ЦК обов'язку спадкоємців задовольнити вимоги кредитора спадкодавця. Спадщина є особливим об'єктом цивільного права, її склад утворює цілісний комплекс прав та обов'язків спадкодавця.

Визначення природи обов'язків спадкодавця через категорію «обтяження» видається спірним. За своєю юридичною сутністю обтяження є встановленими законом або уповноваженими органами в передбаченому законом порядку умовами, заборонами, що «стискають (стримують)» правоволодільця в разі здійснення права власності або інших речових прав на конкретний об'єкт нерухомого майна [9, с. 371, 372]. О.В. Розгон розглядає обтяження в аспекті додаткового тягаря для власника, що являє собою додаткові права інших осіб на його річ. Як приклад наводяться сервітут, права наймача (орендаря), управителя його майном [10, с. 33]. На думку Є.О. Мічуріна, обтяження виникають унаслідок встановлення сервітуту, накладення арешту, заборони відчуження тощо [11, с. 142]. У ст. 3 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» від 01 липня 2004 р. обтяження визначене як заборона або обмеження розпорядження та / або користування нерухомим майном, встановлені законом, актами уповноважених на це органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, або такі, що виникли з правочину.

Обов'язки, що переходять до спадкоємців у порядку спадкування, за своєю сутністю не є обтяженням спадщини. У разі несплати спадкоємцями боргів спадкодавця його кредитор згідно із ч. 2 ст. 1282 ЦК може звернутися до суду з позовом про звернення стягнення на успадковане майно. Водночас кредитор не позбавлений правової можливості застосувати інший спосіб захисту своїх прав. Наприклад, це відбувається в тому випадку, коли в спадкоємця не збереглося спадкове майно через його відчуження (дарування, продаж) іншій особі. Наявність обов'язків у складі спадщини не породжує права третіх осіб (зокрема кредиторів) на цей об'єкт, а також не перешкоджає спадкоємцю розпорядитися успадкованим майном. Тобто жодних звужень своїх прав на спадщину спадкоємець не зазнає. Він може без згоди кредитора спадкодавця продати, подарувати, здати в наймання майно, отримане в порядку спадкового наступництва. Додамо до цього, що кредиторські вимоги не позначаються у свідоцтві про право на спадщину, що видається спадкоємцю, а також не вносяться до державних реєстрів.

Сутнісною ознакою обов'язків у складі спадщини є їх належність спадкодавцеві за життя. Хоча в юридичній літературі зустрічається й більш розширене розуміння досліджуваної категорії. Зокрема, А.О. Гелич визначає пасив спадщини як сукупність майнових обов'язків спадкодавця та обов'язків, які виникли після відкриття спадщини, що пов'язана зі спадщиною та виконується спадкоємцями коштом вартості спадкового майна [12, с. 8]. В.В. Васильченко виокремлює такий вид обтяження спадкової маси, як обов'язок набувача за спадковим договором до вчинення будь-яких дій майнового чи немайнового характеру як до, так і після відкриття спадщини [13, с. 130].

Крім того, висловлюється позиція щодо віднесення до складу спадщини обов'язку компенсувати розумні витрати на утримання, догляд, лікування та поховання спадкодавця [14, с. 27], [15, с. 6], [16, с. 42]. Додатково В.В. Надьон включає до складу спадщини обов'язок спадкоємців (у разі прийняття нерухомого майна) звернутися до нотаріуса за видачею свідоцтва про право на спадщину, обов'язки спадкоємців, пов'язані з охороною та управлінням спадковим майном [15, с. 6]. Нарешті, окремі учені обґрунтовують доцільність включення до складу спадщини витрат на поховання спадкодавця [17, с. 10].

На нашу думку, склад спадщини обмежений лише тими обов'язками, які виникли в спадкодавця до відкриття спадщини й не припинилися внаслідок його смерті. Обов'язки, що з'явилися через смерть особи або після настання цього факту, не є елементами складу спадщини, хоча можуть покладатися на спадкоємця. Це повною мірою узгоджується з концепцією універсального спадкового правонаступництва як основною методологічною засадою сфери спадкового права. Сама сутність правонаступництва становить перехід, динаміку прав та обов'язків від правопередника до правонаступника. Тому обов'язки, які виникли після смерті спадкодавця, за своєю природою не є спадковими, оскільки матимуть інший правовий режим. До таких, наприклад, належить встановлений у ст. 1232 ЦК обов'язок спадкоємців відшкодувати витрати на утримання, догляд, лікування та поховання спадкодавця, оскільки спадкодавець не набув його за життя. Так само не входить до складу спадщини обов'язок спадкоємців відшкодувати витрати, пов'язані з охороною спадкового майна (ст. 1284 ЦК) та управлінням ним (ст. 1285 ЦК), виконанням заповіту (ч. 3 ст. 1291 ЦК). Наведений висновок має важливе практичне значення – за відшкодування вказаних вище витрат не застосовується правило про обмеження боргів спадкодавця вартістю успадкованої частки, а також спеціальні строки й порядок пред'явлення кредитором спадкодавця вимог до його спадкоємців.

Не випадково в ст. 1232 ЦК міститься застереження про те, що витрати на утримання, догляд, лікування спадкодавця можуть бути стягнені не більш як за три роки до його смерті, а також про розумність таких витрат. Верховний Суд України роз'яснив, що на вимоги про відшкодування витрат на утримання, догляд, лікування та поховання спадкодавця, а також витрат на охорону спадкового майна не поширюються правила ст. 1281 ЦК про порядок і строки пред'явлення вимог кредитором спадкодавця, оскільки вони не впливають із зобов'язань спадкодавця (п. 15 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про спадкування» від 30 травня 2008 р. № 7). Особа, яка доглядала спадкодавця, забезпечувала його ліками, а надалі поховала, не є кредитором померлого. Вона набуває статусу кредитора спадкоємця, і вартість успадкованої останнім частки в спадщині не має принципового значення, що повною мірою відповідає справедливості, добросовісності й розумності як загальним засадам цивільного законодавства.

За таких обставин справедливою видається позиція тих дослідників, які виводять зі складу спадщини обов'язки, пов'язані з прийняттям спадщини спадкоємцями [18, с. 76]. Саме тому витрати на утримання, догляд, лікування спадкодавця не стосуються розрахунків боргів спадкодавця перед кредиторами, не зменшують обсягу відповідальності спадкоємців перед кредиторами спадкодавця та мають особливий правовий режим, відмінний від режиму спадщини.

Обов'язки в складі спадщини характеризуються *низкою ознак*.

1. Обов'язки спадкодавця виконуються спадкоємцями лише в межах вартості успадкованої частки. На відміну від прав як складових спадщини, не всі обов'язки автоматично включаються до складу спадщини й мають виконуватися спадкоємцями. За наявності кількох спадкоємців їх обов'язок перед кредитором спадкодавця частковий, а не солідарний. Кожен зі спадкоємців зобов'язаний задовольнити вимоги кредитора особисто, в розмірі, який відповідає його частці в спадщині (ч. 1 ст. 1281 ЦК).

2. До складу спадщини входять лише ті обов'язки, які виникли в спадкодавця за життя (зокрема, з різноманітних договорів, а також недоговірних зобов'язань) і не припинилися внаслідок його смерті.

В окремих випадках закон конкретизує досліджуваній елемент складу спадщини. Так, згідно із ч. ч. 1–3 ст. 1231 ЦК до спадкоємця переходить:

- обов'язок відшкодувати майнову шкоду (збитки), яка була завдана спадкодавцем;

- обов'язок відшкодувати моральну шкоду, завдану спадкодавцем, яку було присуджено судом зі спадкодавця за його життя;

- обов'язок сплатити неустойку (штраф, пеню), яка була присуджена судом кредитором зі спадкодавця за його життя.

3. Розмір боргів спадкодавця визначається на час відкриття спадщини незалежно від моменту її прийняття спадкоємцями, оформлення та державної реєстрації. Тому плоди, продукція та доходи, отримані від спадкового майна після відкриття спадщини, не можуть бути об'єктом стягнення по боргах спадкодавця. Відповідно до ч. 5 ст. 1268 ЦК спадщина належить спадкоємцеві з часу відкриття спадщини незалежно від часу її прийняття. Як роз'яснено в п. 32 Постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про практику застосування судами законодавства при вирішенні спорів, що виникають із кредитних правовідносин» від 30 березня 2012 р. № 5, спадкоємці мають зобов'язання погасити нараховані відсотки й неустойку тільки в тому випадку, якщо вони вчинені позичальником за життя. Інші нараховані зобов'язання фактично не пов'язані з особою позичальника й не можуть присуджуватися до сплати спадкоємцями.

4. Обов'язки є додатковим елементом складу спадщини, оскільки переходять до спадкоємця лише разом із правами, належними спадкодавцеві. Тому права є основним елементом спадщини, а обов'язки – додатковим. Відсутність прав у складі спадщини виключає перехід до спадкоємців обов'язків спадкодавця через економічну недоцільність. У такому разі спадкоємці відмовляються від прийняття спадщини або не приймають її. Якщо ж спадкоємці прийняли спадщину, не знаючи про борги спадкодавця, то вони можуть відкликати свої заяви про прийняття спадщини протягом строку, встановленого для її прийняття (ч. 5 ст. 1269 ЦК). Отже, обов'язки спадкодавця є невіддільними від його прав, водночас права в складі спадщини не можна визнати невіддільними від обов'язків.

5. Борги спадкодавця в складі спадщини мають особливий правовий режим, імперативно встановлений законом. Так, спадкодавець не може зобов'язати лише одного спадкоємця задовольнити вимоги кредиторів, а інших – звільнити від виконання цього обов'язку. Останній через пряму вказівку закону покладається на всіх спадкоємців, які прийняли спадщину. Єдиним проявом диспозитивності в такому аспекті є визначена в ч. 2 ст. 1282 ЦК правова можливість укладення договору між спадкоємцем і кредитором спадкодавця щодо порядку задоволення вимог кредитора.

6. Спеціальний порядок виконання обов'язків спадкодавця. Кредитори боржника мають спершу пред'явити вимоги до його спадкоємців, які прийняли спадщину, й лише після цього

можуть звертатися до суду за захистом своїх прав. Шестимісячний строк у досліджуваних правовідносинах обчислюється не із часу відкриття спадщини, а з дня одержання спадкоємцем свідоцтва про право на спадщину на все або частину спадкового майна незалежно від настання строку вимоги. Якщо кредитор спадкодавця не знав і не міг знати про прийняття спадщини або про одержання спадкоємцем свідоцтва про право на спадщину, шестимісячний строк обчислюється з дня, коли кредитор дізнався про прийняття спадщини або про одержання спадкоємцем свідоцтва про право на спадщину. Крім того, кредитор спадкодавця, який не пред'явив свої претензії до спадкоємців у встановлений строк, позбавляється права вимоги, що характеризує відповідний строк як преклюзивний.

Важливо відзначити, що національним законодавством не визначена черговість задоволення претензій кредиторів, як це закріплено, наприклад, стосовно ліквідації юридичної особи (ст. 112 ЦК). Невипадково на практиці виникають складнощі в тих випадках, коли в спадкодавця виявляється не один, а кілька кредиторів, і вони опиняються в стані конкуренції між собою через недостатність спадкового майна. Лише в ч. 3 ст. 1238 ЦК міститься застереження про те, що спадкоємець, на якого заповідачем покладено заповідальний відказ, зобов'язаний виконати його лише в межах реальної вартості майна, яке перейшло до нього, з вирахуванням частки боргів, що припадають на це майно. Тобто обов'язок задовольнити вимоги кредиторів спадкодавця встановлюється як більш значущий у порівнянні з обов'язком щодо виконання заповідального відказу. Водночас слід зважати, що правовий статус відказоодержувача не тотожний статусу кредитора спадкодавця. Це зумовлено

тим, що обов'язок із виконання легату виникає після смерті спадкодавця вперше й не був покладений на останнього за його життя. Враховуючи зобов'язальний характер легатарних правовідносин, відказоодержувач виступає кредитором не спадкодавця, а спадкоємця, чия частка обтяжена заповідальним відказом. Ось чому на відносини, пов'язані з виконанням заповідального відказу, не застосовуються положення ст. 1281, 1282 ЦК, якими визначений порядок задоволення спадкоємцями вимог кредиторів спадкодавця.

**Висновки.** Обов'язки спадкодавця є невіддільною частиною спадщини, яка в сукупності з правами спадкодавця становлять склад спадщини. За своєю сутністю обов'язки не є обтяженням спадщини.

До визначальних ознак обов'язків у складі спадщини належать: 1) обов'язки спадкодавця виконуються спадкоємцями лише в межах вартості успадкованої частки; 2) до складу спадщини входять лише ті обов'язки, які виникли в спадкодавця за життя та не припинилися внаслідок його смерті; 3) розмір боргів спадкодавця визначається на час відкриття спадщини незалежно від моменту її прийняття спадкоємцями, оформлення та державної реєстрації; 4) обов'язки є додатковим елементом складу спадщини, оскільки переходять до спадкоємця лише разом із правами, належними спадкодавцеві. Водночас права становлять основний елемент складу спадщини; 5) борги спадкодавця в складі спадщини мають особливий правовий режим, імперативно встановлений законом; 6) спеціальний порядок виконання обов'язків спадкодавця.

До відносин, пов'язаних із виконанням заповідального відказу, не застосовується порядок задоволення спадкоємцями вимог кредиторів спадкодавця.

### Література

1. Харьковская цивилистическая школа: грани наследственного права : монография / И.В. Спасибо-Фатеева, О.П. Печеный, В.И. Крат и др. ; под. ред. И.В. Спасибо-Фатеевой. Харьков : Право, 2016. 608 с.
2. Серебровский В.И. Избранные труды по наследственному и страховому праву. Изд. 2-е, испр. Москва : Статут, 2003. 558 с.
3. Кассо Л. Преемство наследника в обязательствах наследодателя. Юрьев : типография К. Матисена, 1895. 299 с.
4. Антимонов Б.С., Граве К.А. Советское наследственное право. Москва : Госюриздат, 1955. 264 с.
5. Черепяхин Б.Б. Труды по гражданскому праву. Москва : Статут, 2001. 479 с.
6. Заїка Ю.О., Рябоконт Є.О. Спадкове право : навчальний посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2009. 352 с.
7. Сатеева О.И. Ответственность наследников по долгам наследодателя: вопросы теории и практики : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Волгоград, 2007. 22 с.
8. Егоров Н.Д. Гражданско-правовое регулирование общественных отношений: единство и дифференциация. Ленинград : Изд-во Ленигр. ун-та, 1988. 176 с.
9. Майданик Р.А. Речове право : підручник. Київ : Алерта, 2019. 1102 с.

10. Розгон О.В. Межі та обмеження права власності : монографія. Харків : ФОП Лисяк Л.С., 2006. 188 с.
11. Мічурін Є.О. Обмеження майнових прав фізичних осіб (теоретико-правовий аспект) : монографія. Харків : Юрsvit, НДІ приватного права та підприємництва АПрН України, 2008. 482 с.
12. Гелич А.О. Об'єкти спадкування за цивільним законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2011. 18 с.
13. Васильченко В.В. Стосовно відповідальності спадкоємця за окремими зобов'язаннями спадкодавця. *Право України*. 2002. № 2. С. 129–131.
14. Цивільний кодекс України : Науково-практичний коментар. Т. 12 : Спадкове право / за ред. проф. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ФО-П Колісник А.А., 2009. 544 с.
15. Надьон В.В. Обов'язки спадкоємців, що виникають при спадкуванні за законом. *Теорія і практика правознавства*. 2016. Вип. 1. С. 1–13. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp\\_2016\\_1\\_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2016_1_8) (дата звернення: 17.12.2020).
16. Шишка Р.Б., Сопілко І.М., Козирева В.П. Спадкове право в Україні : навчальний посібник / за заг. ред. проф. Р.Б. Шишки. Київ : Ліра-К, 2015. 216 с.
17. Антощенко-Оленева О.И. К вопросу об ответственности наследника по долгам наследодателя. *Наследственное право*. 2010. № 3. С. 9–11.
18. Заїка Ю.О. Спадкове право в Україні: становлення і розвиток : монографія. 2-ге вид. Київ : КНТ, 2007. 288 с.

### References

1. Spasibo-Fateeva, I.V., Pechenyj O.P. & Krat, V.I. (2016). Kharkiv Civil School: Facets of Inheritance Law. Har'kov: Pravo [in Russian].
2. Serebrovskij V.I. (2003). Selected works on inheritance and insurance law. Moskva: Statut [in Russian].
3. Kasso L. (1895). Succession of the heir in the obligations of the testator. Jur'ev: tipografija K. Matisena [in Russian].
4. Antimonov B.S. & Grave K.A. (1955). Soviet inheritance law. Moskva: Gosjurizdat [in Russian].
5. Cherepahin B.B. (2001). Works on civil law. Moskva: Statut [in Russian].
6. Zaika Yu.O. & Riabokon Ye.O. (2009). Inheritance law. Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
7. Sateeva O.I. (2007). Liability of heirs for the debts of the testator: questions of theory and practice. *Extended abstract of candidate's thesis*. Volgograd [in Russian].
8. Egorov N.D. (1988). Civil law regulation of public relations: unity and differentiation. Leningrad [in Russian].
9. Maidanyk R.A. (2019). Speech right. Kyiv: Alerta [in Ukrainian].
10. Rozghon O.V. (2006). Limits and restrictions of property rights. Kharkiv: FOP Lysiak L.S. [in Ukrainian].
11. Michurin Ye.O. (2008). Restriction of property rights of individuals (theoretical and legal aspect). Kharkiv: Yursvit; NDI pryvatnoho prava ta pidpriumnytstva APrN Ukrainy [in Ukrainian].
12. Helych A.O. (2011). Objects of inheritance under the civil legislation of Ukraine. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
13. Vasylchenko V.V. (2002). Regarding the liability of the heir for certain obligations of the testator. *Pravo Ukrainy* [in Ukrainian].
14. Spasybo-Fatieieva I.V. (Ed.). (2009). Civil Code of Ukraine: Scientific and practical commentary. (Vol. 12). Kharkiv: FO-P Kolisnyk A.A. [in Ukrainian].
15. Nadion V.V. (2016). Heirs' obligations arising under succession by law. *Teoriia i praktyka pravoznavstva*. 1. 1–13. Retrieved from: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp\\_2016\\_1\\_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2016_1_8) [in Ukrainian].
16. Shyshka R.B., Sopilko I.M. & Kozyrieva V.P. (2015). Inheritance law in Ukraine. R. B. Shyshka (Ed.). Kyiv: Lira-K [in Ukrainian].
17. Antoshchenko-Oleneva O.Y. (2010). On the question of the liability of the heir for the debts of the testator. *Nasledstvennoe pravo*, 3, 9–11 [in Russian].
18. Inheritance law in Ukraine: formation and development. (2007). Kyiv: KNT [in Ukrainian].